

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA**

XALQ PEDAGOGIKASI TUSHUNCHASINING TAHLILI

Ramazonova Salomat Saidovna

Osiyo Xalqaro universiteti “Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti” “Pedagogika va psixologika” kafedrası o'qituvchisi

Hamroqulova Nigora Jasurovna

Osiyo Xalqaro universiteti “Pedagogika va psixologika” kafedrası Pedagogika yo'nalishi ikkinchi bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalq pedagogikasi tushunchasining tahlili, pedagogika haqidagi qarashlar, fikrlar va manbaalar haqida fikr yuritilgan, ta'lim- tarbiya jarayonida xalq pedagogikasining o'rni va ahamiyati yoritib berilgan bo'lib, milliy qadriyatlarimiz va urf- odatlarimizni o'zida aks ettirgan istiklol mafkurasini yoshlar ongiga singdirishda o'zimizga xos milliy xususiyatlarimizni unutmasligimiz kerakligi ta'kidlab o'tiladi.. Xalq pedagogikasi mohiyati va ta'lim-tarbiya tizimining mazmunida xalqning turmush tarzi, milliy an'analari va urf-odatları ifoda etilganligi haqida ma'lumotlar to'planib, ushbu maqoladan xalq pedagogikasi sohasi bo'yicha izlanayotgan mutaxassislar foydalana olishi mumkin.

Kalit so'zlar: pedagogika, mehnatsevarlik, jangovarlik, axloq-odob, nafosat, do'stlik, mehr-shafqat, insonparvarlik

Bugungi kunda xalqimizning o'zligini anglash va milliy uyg'onish hissiyotini rivojlantirish, yoshlar ongiga tariximiz va uning boy qadriyatlarini singdirish, milliy g'oyaga asoslangan mustaqillik mafkurasini tuyg'ularini boyitib borish hayotimizning mazmuniga aylanmoqda. O'zbekiston Prezidenti Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: “Agar jamiyat hayotimizning tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni va ruhi – ma'naviyatdir. Biz yangi O'zbekistonni barpo etishda ana shu ikkita mustahkam ustunga, ya'ni, bozor tamoyillariga asoslangan kuchli iqtisodiyotga hamda ajdodlarimizning boy merosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma'naviyatga tayanamiz”.¹Haqiqatan ham ma'naviyat- odamning ruhiy va aqliy imkoniyatlarini yuzaga chiqaruvchi, inson qalbining eng pokiza tuyg'ular bilan boyituvchi hamda uni ezgu maqsadlar sari yetaklovchi beqiyos kuchdir.

¹ Sh. Mirziyoyev. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik – milliy g'oyamizning poydevoridir. T., “Tasvir”, 2021

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYI ONLAYN KONFERENSIYA

O'zbek xalqining yosh avlodni ijtimoiy hayotda komil insonlar etib tarbiyalashda xalq pedagogikasining o'rni beqiyosdir. Shu jihatdan o'zbek xalq pedagogikasi – xalq va donishmandlarning yoshlarni davr talablariga muvofiq kishilar qilib yetishtirishda, ta'lim-tarbiya ishlarini amalga oshirishda qo'llagan usul, vosita va tajribalar yig'indisidan iboratdir. Chunki hali maktab bo'lmagan, pedagogika fan sifatida shakllanmagan davridayoq qabila a'zolarining yoshlarda mehnatsevarlik, jangovarlik, axloq-odob, nafosat, do'stlik, mehr-shafqat, insonparvarlik xislatlarini shakllantirish va o'stirish sohasidagi aql-idroki o'sha davrdagi hayotiy tajribaning mevasi sifatida bizning davrga qadar etib keldi va xalq pedagogikasi shaklida tarkib topdi.

Xalq pedagogikasi - tarbiyaning maqsad va vazifalari borasida muayyan xalqning hayotiy tajribasi hamda turmush tarzida shakllangan amaliy qarashlar majmui sifatida rivojlangan, muayyan jamiyatda yashash uchun har bir odam amal qilishi shart sanalgan urf-odat, udum, xulq-odob, marosim, an'ana, turmush tarzi, badiiy ijod, o'yin singari o'ziga xos xususiyatlarda namoyon bo'ladigan amaliy faoliyat hamdir. Shunday ekan, biz yoshlarni mana shunday xislatlarni o'zida mujassam etgan jamiyatning yetuk shaxslari etib tarbiyalashda xalq pedagogikasining maqsad va vazifalarini anglashimiz lozimdir.

Xalq pedagogikasiga oid amallar muayyan etnik birlikning hammasiga birday tatbiq qilinadi. Muayyan shaxslarning xohish-irodasi qandayligidan qat'iy nazar, xalqning har bir vakili uning tarbiya va yashash tarziga doir talablariga rioya etishga majbur. Xalq pedagogikasi talablarini bajarishda tarbiyalanuvchining istaklari inobatga olinmaydi. Muayyan etnik birlikning turmush tarzida namoyon bo'lishi xalq pedagogikasining yana bir xususiyatidir. Masalan, ta'lim-tarbiya berishda faqatgina ota-ona emas balki, jamiyat a'zolarining ham o'z hissasi borligini bunda ko'rishimiz mumkin. Inson avvalo oila bag'rida unib-o'sadi, shaxs sifatida shakllanadi. Oiladagi ta'lim-tarbiya, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar keyinchalik odamlar orasida — mahalla-ko'yda, ta'lim muassasalarida sayqal topadi. Shunday ekan, vatanimiz va xalqimizning ertangi kunini, jahon hamjamiyatidagi obro'-e'tiborini belgilovchi barkamol avlodni voyaga etkazishdek ulug' vazifani oila-mahalla-ta'lim muassasasi hamkorligisiz hal etib bo'lmaydi desak, ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz.

Xalq pedagogikasiga xos xususiyatlar – insonparvarlik, ochiq ko'ngillilik, saxovatlilik, poklik, to'g'ri so'zlik, haqiqatgo'ylik, rostgo'ylik, yaxshi qo'shnichilik, tinchliksevarlik, vatanparvarlik, baynalmilallik kabi fazilatlardan

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYI ONLAYN KONFERENSIYA

iborat bo'lib, bu fazilatlar tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy-ma'rifiy shart-sharoitlar bilan belgilanadi va umumbashariy xususiyat kasb etadi. Shu ma'noda xalq pedagogikasi ma'lum davrda yashagan xalq, elat, guruh madaniyati, ma'naviyati, ta'lim-tarbiya va pedagogik fikrlarining tarkibiy qismidir. Uning umumbashariylik xususiyati shundan iboratki, u demokratik yo'nalishda rivojlanadi, xalqning ezguliklari, orzu niyatlari va g'oyalarini ifodalaydi.

O'zbek xalq pedagogikasidagi ilg'or g'oyalar – yosh avlodni aqliy va jismoniy jihatdan yetuk, ma'rifatli, bilimli va kasb-hunarlarini egallagan, odob-axloq qoidalarini mujassamlashtirgan, barkamol inson qilib tarbiyalashdir. Xalq pedagogikasi urf-odat, an'ana va qadriyatlar orqali bir avloddan ikkinchi avlodga og'zaki tarzda o'tadi, so'ngra og'zaki ijod va yozma adabiyot mahsuli – maqol, masal, topishmoq, ertak, latifa, qo'shiq, lapar, askiya, dostonlar vositasida ommalashadi. Shu sababli ham, xalq og'zaki ijodi va yozma adabiyot, asrlar davomida yaratib kelingan xalq latifa va qo'shiqlari, lapar va askiyalari, hikmatlari, maqollar va masallar, ertaklar va dostonlarida o'zbek pedagogikasining zamini, fundamenti va yagona tarbiya vositasi bo'lib kelmoqda. Bugungi kunda jamiyatimizda aynan mana shunday ta'lim va tarbiya vositalari dasturilamal bo'lib, xizmat qilib, biz yoshlar tarbiyasida mana shunday usul va vositalar orqali xalq pedagogikasining mazmun – mohiyatini singdira olishimiz lozim.

Hozirgi zamon ta'lim-tarbiya tizimi o'zbek pedagogikasi tarixi turli oqimlar, jarayonlar ta'sirida rivojlanib keldi, yuksak umuminsoniy qadriyatlar asosida taraqqiy topib bormoqda. O'tgan davrlarda mutafakkir olimlarning o'z munosabatlarini uning yoshlarga tarbiyaviy ta'sirini yanada kuchaytirish maqsadida, o'z tajribalarini nafaqat xalq pedagogikasining qator shakllari, usullarini qayta tiklash uchun, balki shaxsni shakllantirishni boshqaruvchi ob'yektiv umumiy ijtimoiy qonunlar, xalq turmush tarzini tushunish uchun ham ularning boy merosini o'rganish lozim. Bu davlatimizda ta'lim- tarbiya sohasida qabul qilinayotgan qonunlarida ham o'z aksini topgan bo'lib, yurtimiz ma'naviy- ma'rifiy ishlarning rolini oshirish orqali yoshlarimizni ma'naviy hamda jismoniy jihatdan barkamol, vatanparvar, o'zligini va o'z tarixini yaxshi biladigan insonlar qilib tarbiyalash – asosiy maqsadimizdir. Bundan tashqari, milliy qadriyatlarimizni o'zida aks ettirgan istiklol mafkurasini yoshlar ongiga singdirishda o'zimizga xos milliy xususiyatlarimizni unutmasligimiz kerak. Bu milliy xususiyatlarimiz oila, mahalla, ona yurt muqaddasligi, ota-onaga,

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

Vatanga, kattalarga hurmat, ona tiliga muhabbat, sabr-bardoshlilik, mehnatsevarlik, halollik, mehr-oqibat kabi fazilatlarimizdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sh.M.Mirziyoyev. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik – milliy g'oyamizning poydevoridir. T., “ Tasvir”, 2021
2. I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. T.: M a'naviyat, 2008. 44-bet
3. A.Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent, O'qituvchi, 1992. 22-23-betlar
4. M. J. Mutalipova. Xalq pedagogikasi. T, 2011
5. K. Hoshimov. Pedagogika tarixi . Oliy o'quv yurtlari va universitetlar talabalari uchun o'quv qo'llanma. – Toshkent, O'qituvchi, 1996, - 191-bet